

8. Ясюнас В. А. Основы местного самоуправления / В. А. Ясюнас. - М., 1998. - 224 с.

9. Рой О. М. Система государственного и муниципального управления / О. М. Рой. - СПб., 2003. - 301 с.

10. Морозова Т. Г. Муниципальный менеджмент / Т. Г. Морозова, М. П. Победина, Г. Б. Поляк и др. - М., 1997. - 263 с.

11. Корнієнко М. І. Муніципальне право України. Концептуальні та організаційно-правові системи / М. І. Корнієнко. - К. : Алерта, 2005. - 144 с.

12. Мамутов В. Органи регіональної координації господарської діяльності / В. Мамутов // Проблеми реформування державної влади: конституційні та управлінські аспекти : тези доповідей

і наук. повідомлень наук.-практич. конференції (Київ, 10-11 березня 1995 р.). - К., 1995. - С. 130-131.

13. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-4 // Інфодиск : Законодавство України.

14. Закон України від 14 травня 1992 року № 2343-XII "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" // Відомості Верховної Ради. - 1992. - № 31. - Ст. 440.

15. Постанова "Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти" від 17 жовтня 2008 р. № 921 // Інфодиск : Законодавство України.

16. Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР "Про місцеве самоврядування в Україні" // Інфодиск : Законодавство України.

O. Rusanov

FORMING NEW PARADIGM OF THE DEVELOPMENT OF DWELLING AND COMMUNAL ECONOMY (ECONOMICAL AND LEGAL ASPECT)

The article analyzes the evolution of conceptual and theoretical and legal frameworks for the housing and communal services. New approaches and principles for reform and progress field are suggested, proved that the process of admission of private capital in the municipal area must be accompanied by further incomplete privatization of municipal property or by passing objects of communal property in permanent or temporary use to companies and individuals, taking into lease or concession if saving for local authorities and relevant territorial communities appropriate control and coordination functions by creating a special unit in the Executive Committee (fund management of public property).

Key words: process of the reforming, housing and communal services, research paradigm, evolution, the soviet period, market period.

© О. Русанов

Надійшла до редакції 12.04.2010

УДК 350.072.8 : 330.341.4

ФІНАНСОВІ ДОМІНАНТИ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

ОЛЕСЯ СОЛОДОВНИК,

кандидат економічних наук,

Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури

У статті визначено диспропорції розвитку світової економіки, які деструктивно впливають на економіку України, окремо проаналізовано явище випереджального зростання фінансового сектора порівняно з реальним. Показані загрози економічній безпеці нашої держави. Окреслено основні завдання та об'єктивні умови формування й застосування фінансових механізмів реалізації структурної політики України.

Ключові слова: дисбаланси, капітал, криза, сектор економіки, структурна політика.

Постановка проблеми. Економіка України має високий ступінь відкритості, що обумовлює взаємне проникнення явищ і процесів, які відбуваються в національній та світовій економіках, зокрема структурних змін, пов'язаних із формуванням виробничо-технологічних систем нового технологічного укладу, здійснення яких потребує значних ресурсів та концентрації капіталу. Розробка концептуальних основ структурної політики України, реалізація якої забезпечить формування оптимальної та ефективної структури економіки країни, адекватної змінам у зовнішньому середовищі, має ґрунтуватися на аналізі тенденцій розвитку світової економіки та оцінці диспропорцій її розвитку у вітчизняних умовах. Це дозволить визначити стра-

тегічні можливості нашої країни стати одним із центрів концентрації світового капіталу, зайняти активну позицію в процесі змін у міжнародному поділі праці, а, відповідно, використовуючи можливості кризового періоду, зміцнити свої позиції в глобальному економічному й політичному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема обґрунтування концептуальних основ структурної політики України в сучасних умовах стала предметом багатьох дискусій, що ведуться як на національному, так і на наднаціональному рівнях. Детальному аналізу особливостей сучасного етапу розвитку економіки України, визначенню проблем та перспектив розвитку її фінансового та реального секторів присвятили праці

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.

такі відомі науковці та економісти, як О. Амоша, В. Вишневіський, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Діба, І. Дорошенко, Л. Збаразька, С. Науменкова, Ю. Уманців, А. Чухно, О. Школьник [1-10] та інші. Протягом 2009-2010 рр. своє бачення структурної перебудови української економіки виклали експерти Конференції ООН з питань торгівлі та розвитку (UNCTAD), МВФ, Світового банку та інших міжнародних організацій, а також представники українського політикуму [11-14]. Однак дослідження, наукові розробки й пропозиції цих учених та експертів не охоплюють усіх аспектів проблеми, зокрема питання формування й застосування фінансових механізмів реалізації структурної політики України.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні фінансових доміант структурної перебудови економіки України на підставі аналізу особливостей функціонування світової економіки й дифузії у вітчизняні умови глобальних фінансових дисбалансів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток світової економіки протягом кількох десятиліть, що передували сучасній глобальній кризі, характеризувався накопиченням колосальних диспропорцій усередині провідних економічних держав і між ними [11]. Посилення міжкrajнової соціально-економічної нерівномірності, накопичення значних дисбалансів у фінансовій сфері, виникнення суттєвих відмінностей у галузевій структурі економічних систем та інші диспропорції знижували стійкість та ефективність світової та національних економік, оскільки їх ефективне функціонування, як і будь-яких інших систем, можливе тільки за наявності певного набору взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, що входять до їх складу, та за умови забезпечення їх пропорційності.

Основними тенденціями розвитку світової та національних економік у докризовий період, що свідчать про порушення принципу пропорційності, були асинхронність розвитку та дедалі більший відрив фінансової сфери від реального сектора економіки; нестійкість співвідношення між накопиченням і споживанням й зростання дисбалансів між обсягами заощаджень та інвестицій; зміна спрямованості та структури транскордонних потоків капіталу; тривала незбалансованість рахунків поточних та капітальних операцій [5; 15].

Асинхронний розвиток фінансового та реального секторів економіки призвів до загострення суперечностей у їх функціонуванні й поглиблення розриву між ними (гіпотеза "*decoupling hypothesis*"). Як зазначає академік А. Чухно, грошово-фінансова система, по суті, відірвалася від виробництва, що проявилось у величезному зростанні фіктивного капіталу, тобто цінних паперів, у нарощуванні спекулятивних процесів [8]. Так, якщо на початку 90-х років ХХ ст. приріст світового виробництва становив 2,9 %, а в 2007 р. - 4,9 % [17], то обсяги операцій на світовому фінансовому ринку зростали щороку на 15-20 % [15]. Разом із тим, частка угод на валютному ринку, пов'язаних із зовнішньоторговельними операціями та довгостроковим оборотом капіталу, скоротилася з 15 % [16] до 5-7 % [3] за відповідного зростання спекулятивних трансакцій. Посилення зазначених диспропорцій значною мірою сприяли лібералізація валютно-фінансових відносин; активне впровадження на фінансових ринках великої кількості нових фінансових інструментів, спрямованих на прискорення обороту й отримання швидких прибутків; зміни в цільових орієнтаціях банківських установ - зниження частки кредитів, наданих промисловим підприємствам, на користь кредитування споживчих витрат домогосподарств і потреб комерційних структур, що зумовило послаблення залежності банків від функціонування промислового сектора економіки.

Розвиток фінансового сектора економіки України в докризовий період характеризувався: *зростанням кількісних показників* (збільшення кількості учасників фінансового ринку та обсягів їх капіталу, зобов'язань і активів, зростання обсягів фінансових операцій та поява великої кількості нових фінансових послуг, вплив значних обсягів іноземного капіталу тощо), *якісними змінами* (послаблення бар'єрів входження на ринок для іноземних компаній, лібералізація валютних відносин та посилення залежності функціонування різних сегментів фінансового ринку від валютно-курсового чинника, розбудова необхідної інфраструктури та удосконалення відповідної законодавчої бази тощо), *нерівномірністю кількісного і якісного розвитку певних сегментів вітчизняного фінансового ринку* (домінування й динамічний розвиток банківського сегмента, прискорений розвиток фондового ринку, значні коливання у показниках розвитку сегментів страхових послуг і небанківських кредитних установ, а також нерівномірність розподілу послуг у регіонах країни).

Розширення експансії транснаціонального капіталу фінансового ринку України супроводжувалося зростанням заборгованості споживчого, корпоративного й державного секторів. Уливання у вітчизняну економіку короткострокових кредитних коштів із-за кордону дозволяло тривалий час утримувати високі темпи її зростання. Проте, історія фінансових криз у різних країнах на межі ХХ-ХХІ ст. показує, що домінування короткострокових фінансових операцій зумовлює посилення спекулятивного характеру руху капіталу та вразливості національної економіки до зовнішніх втручань, а рух і накопичення віртуальної вартості є передумовами кризових явищ, за яких відбувається корекція вартості фінансових активів і приведення цінових пропорцій у відповідність із реальними. До того ж, як зазначають автори [3] (і ми поділяємо їх думку), капітал, який надходив в Україну у формі іноземних короткострокових кредитів комерційним банкам в умовах штучного створення сприятливого клімату для імпортного виробника, використовувався неефективно. Ринок країни переповнився дешевими товарами ажіотажного попиту, фінансуючись за рахунок надзвичайно дорогих споживчих кредитів. У результаті відбулося зростання корпоративного зовнішнього боргу; значно прискорилися темпи інфляції; знецінення національної валюти; подорожчання фінансових ресурсів для корпоративних клієнтів на внутрішньому і зовнішньому ринках [3]. Отже, реалії функціонування вітчизняної економіки переконливо свідчать про необхідність застосування більш виважених підходів при розробці механізмів фінансового забезпечення процесів модернізації вітчизняної економіки, зокрема в частині стимулювання банківських установ до спрямування капіталу на задоволення попиту на інвестиційні товари.

Розвиток реального сектора економіки України, у свою чергу, відбувався в умовах загострення суперечностей між національними й інтернаціональними структурами в процесі реалізації стратегічних державних інтересів і можливостей отримання надприбутків великими транснаціональними корпораціями; посилення глобальної конкуренції, яка спонукала компанії до розширення масштабів їх діяльності темпами, що відповідають або випереджають темпи зростання ринку; зростаючого дефіциту енергетичних і матеріально-сировинних ресурсів і посилення диспропорцій у їх розподілі між країнами; погіршення економічних (зростання цін, збільшення в структурі витрат виробництва частки трансакційних й авансованих витрат, зниження норми прибутку тощо) та інституційних (вплив політичних пріоритетів, штучні обмеження конкуренції з боку

інтегрованих виробничих структур тощо) умов промислового використання основних виробничих ресурсів; нарощування панівних позицій розвинутих країн на глобальних ринках товарів, послуг, на яких усе більшого значення набували не стандартні матеріальні блага, а послуги, науково-технічні розробки, а також складні технічні комплекси на індивідуальні замовлення [1, 5, 7].

Посилення диспропорцій у розподілі капіталу між фінансовим та реальним сектором економіки України обумовило асинхронність їх розвитку та загострення низки суперечностей, що привело до рецесії промислового виробництва.

Аналізуючи перебіг подій фінансової кризи, слід відзначити надзвичайну роль іноземного спекулятивного капіталу в дестабілізації вітчизняних фондового і валютного ринків. Так, на першому етапі кризи, який розпочався в 2007 р., коли на світових фондових ринках відбулося перше падіння фондових індексів провідних банків та фінансових компаній, приватний капітал, що завжди чуттєвий до загроз економічної стабільності, перейшов із ринків розвинених країн, які демонстрували уповільнення зростання, до країн з економіками, що розвиваються. Як наслідок, фондовий ринок України продемонстрував стрімке зростання, відбулося суттєве зростання надходжень іноземної валюти до країни, що сприяло збільшенню обсягу операцій на міжбанківському валютному ринку, зростанню на міжбанківському валютному ринку курсу гривні до долара США, збільшенню міжнародних резервів. Разом із тим, на готівковому сегменті ринку попит на іноземну готівку перевищив пропозицію, а гривня подешевшала.

На другому етапі кризи, що тривав упродовж першої половини 2008 р., падіння фондових ринків світу зумовило переорієнтацію фінансових потоків із одних активів в інші, зокрема сировинні та енергетичні, що одразу стимулювало істотне зростання цін на сировинні ресурси (у тому числі метал). Через переважання на валютному ринку пропозиції та необхідність зниження інфляційного тиску курсовій динаміці було надано більшої гнучкості - вона супроводжувалась формуванням розбіжностей між офіційним і ринковим курсами гривні. З метою усунення цих дисбалансів 22.05.2008 р. гривню було зміцнено на 3,96 % [18]. За висновками фахівців Національного інституту проблем міжнародної безпеки, у цьому періоді актуалізувалися такі загрози економічній безпеці, як невідповідність іноземного інвестування економіки України потребам структурної перебудови, монополізація іноземним капіталом стратегічних галузей економіки України через приватизацію стратегічних підприємств, регіональні та галузеві диспропорції в надходженні прямих іноземних інвестицій.

На третьому етапі кризи, який розпочався в III кварталі 2008 р., обсяги пропозиції іноземної валюти на валютному ринку України скоротилися (через зниження зовнішнього попиту й, відповідно, цін на продукцію експортноорієнтованих видів економічної діяльності), що посилювало попит на іноземну валюту на внутрішньому ринку й чинило тиск на обмінний курс гривні до долара США [18]. За таких умов зросли обсяги спекулятивних валютних операцій банківських установ, що змусило НБУ запровадити низку заходів у сфері валютно-курсової політики, які відіграли важливу стабілізуючу роль, що дозволило в подальшому скасувати ряд обмежень за операціями на валютному ринку. Одним із важливих чинників подолання в Україні негативних наслідків сучасної фінансової кризи стала відмова від фактичної прив'язки обмінного курсу гривні до долара США.

Висновки

Таким чином, проведені дослідження дозволяють дійти висновку щодо високого ступеня проникнення у вітчизняні умови явища випереджального зростання фінансового сектора порівняно з реальним; посилення диспропорцій у розподілі капіталу між фінансовим та реальним сектором економіки України; посилення впливу спекулятивного капіталу на стан економічних процесів у країні, що загрожує економічній безпеці України 1) "втечею" капіталу з країни шляхом виведення прямих іноземних інвестицій, а також з використанням нелегальних схем, учасниками яких є суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та підприємства, які перебувають на межі банкрутства; 2) зниженням інноваційно-інвестиційної активності та збільшенням інвестиційного ризику; 3) нестабільністю на валютному ринку; 4) збільшенням частки проблемних кредитів; 5) зниженням ефективності використання капіталу банківської системи; 6) дефіцитом пропозиції на внутрішньому ринку; 7) втратою фінансової стійкості значної кількості вітчизняних підприємств; 8) погіршенням розрахункової дисципліни тощо.

У зв'язку із тим, що протягом 2008-2009 рр. урядом країни та НБУ було проведено ряд антикризових заходів, які розв'язують окремі проблеми фінансового й реального секторів економіки України та мають фрагментарний характер, на нашу думку, першочерговим завданням сьогодні є визначення відповідності цілей і завдань структурної, промислової, фінансової, грошово-кредитної та валютно-курсової політик стратегії розвитку України, узгодження їх основних параметрів, а також чітке розмежування повноважень та обов'язків владних структур у їх реалізації. При розробці інструментарію регулятивної політики НБУ, на нашу думку, важливо враховувати екзогенні чинники, що свідчать про архітектонічний характер поточної кризи, зокрема: активізацію процесів переходу від однополярного світу до багатопольного, що супроводжується перебудовою у "валютній ієрархії"; зміну "вагової" складової різних валют у світовій системі; глобалізацію системи регулювання світових фінансових потоків.

Для того, щоб Україна змогла використати можливості сучасної кризи для зміцнення своїх позицій у глобальному економічному та політичному просторі, необхідна широкомасштабна реструктуризація корпоративного сектора, яка має ґрунтуватися на поєднанні інноваційної діяльності корпорацій із загальною промисловою політикою держави з урахуванням об'єктивності корекції вартості активів на світових та національних ринках, обмеженості прямого іноземного інвестування, зростання мобільності й непередбачуваності руху потоків портфельних інвестицій, широкомасштабного порушення збалансованості міжнародної торгівлі, а також передбачати шляхи зближення фінансового та реального секторів економіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Амоша О. Промислова політика України: концептуальні орієнтири на середньострокову перспективу / О. Амоша, В. Вишневський, Л. Збаразька // Економіка України. - 2009. - № 11. - С. 4-14.
2. Геєць В. Макроекономічна оцінка грошово-кредитної та валютно-курсової політики України до і під час фінансової кризи / В. Геєць // Економіка України. - 2009. - № 2. - С. 5-23.
3. Діба М. І. Вплив іноземного капіталу на економічні процеси в Україні / М. І. Діба, Є. С. Осадчий // Фінанси України. - 2009. - № 11. - С. 35-46.
4. Дорошенко І. Криза на ринках фінансового капіталу / І. Дорошенко // Економіка України. - 2009. - № 10. - С. 41-53.
5. Науменкова С. В. Проблеми подолання негативного впливу глобальних диспропорцій та формування нового геофінансо-

вого механізму / С. В. Науменкова, С. В. Міщенко // Фінанси України. - 2009. - № 3. - С. 23-36.

6. Сколотяний Ю. Анатолій Гальчинський: "Досягнута стабілізація світової економіки не буде тривалою" / Ю. Сколотяний // Дзеркало тижня. - 2009. - № 34. - С. 7.

7. Уманців Ю. Конкуренція та концентрація капіталу: проблеми співіснування у національній економіці / Ю. Уманців // Банківська справа. - 2009. - № 4. - С. 68-81.

8. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи її подолання / А. Чухно // Економіка України. - 2010. - № 1. - С. 4-18.

9. Школьник І. О. Вплив міжнародних фінансових конгломератів на розвиток фінансового ринку України / І. О. Школьник, В. М. Кремень // Фінанси України. - 2009. - № 9. - С. 34-42.

10. Яценко Н. "Новий курс" по-академічному / Н. Яценко // Дзеркало тижня. - 2010. - № 14. - С. 1, 8.

11. Алексєєв А. Коли Київ - це далека північ / А. Алексєєв // Дзеркало тижня. - 2009. - № 34. - С. 8.

12. Бальцерович Л. Вам потрібен реформаторський уряд /

Л. Бальцерович // Дзеркало тижня. - 2010. - № 6-7. - С. 7.

13. МВФ відмовив Україні. Двічі // Дзеркало тижня. - 2009. - № 48-49. - С. 8.

14. Лавренюк С. Уряд представив Програму економічного та соціального розвитку країни на 2010 рік / С. Лавренюк // Голос України. - 2010. - № 68. - С. 1.

15. Уманців Ю. М. Глобальні фінансові виклики: світовий досвід та українські реалії / Ю. М. Уманців // Фінанси України. - 2009. - № 1. - С. 73-85.

16. Безчасний Л. Тенденції на світовому ринку капіталів та їх вплив на інвестиційну діяльність в Україні / Л. Безчасний, С. Онишко // Економіка України. - 2001. - № 3. - С. 4-12.

17. Перспективи розвитку мирової економіки. Апрель 2008 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/weo/2008/01/pdf/sumr.pdf>.

18. Бюлетень Національного банку України. - 2009. - № 3. - С. 46-49 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm#Бюлетень> Національного банку України.

O. Solodovnik

FINANCIAL DOMINANTS OF UKRAINIAN ECONOMY STRUCTURAL RE-FORMING

The disparities of the world economy destabilizing the economy of Ukraine have been defined in the article. The main problems and objective conditions of the formation and financial mechanisms usage for the structural policy realization of Ukraine have been considered. The phenomenon of advanced growth of finance sector in comparison with the real one has been analyzed. The possibility of economic security threat has been defined.

Key words: disparities, capital, crisis, sector, structural policy.

© О. Солодовнік

Надійшла до редакції 16.04.2010

УДК 330.341.1

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ ТА ВІТЧИЗНЯНІ КОРПОРАЦІЇ

АНДРІЙ ХІМЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент Донецького національного університету

ОЛЕНА ТАТАРЕНКО,

Донецький національний університет

У статті проаналізовано вплив інновацій на економіку держави та великі корпорації. Доведено, що інноваційна діяльність є вирішальним фактором для підвищення ефективності ресурсів корпорації і пріоритетним напрямком її розвитку. Розглянуто також фактори, які впливають на ефективність роботи національної інноваційної системи - податкове стимулювання інноваційної діяльності; державна підтримка венчурних компаній; формування інфраструктури інноваційної системи тощо.

Ключові слова: інновації, корпорації, податкове стимулювання, венчурне інвестування, інфраструктура.

Постановка проблеми. Основною характеристикою економічної діяльності й рушійною силою розвит-

ку корпорації є інновації, які набувають характеристики факторних ознак виробництва. Саме вони забез-

№ 3 (103) травень-червень 2010 р.